
Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2022:8

Ursäkten till samerna

Sammanfattning

Betänkandet behandlar motion 2022:66 som innehåller åtta förslag till hur Svenska kyrkans åtaganden för arbetet i försoningsprocessen med det samiska folket kan förverkligas. Utskottet anser att de förslag motionärerna tar upp är mycket angelägna men noterar att kort efter att motionen lämnades in har den nationella nivån fastställt den aviserade handlingsplanen för att förverkliga åtaganden. Det är utskottets bedömning att det arbete som motionärerna efterfrågar, förutom punkt 3, omfattas av bland annat handlingsplanen. Utskottet ser behovet av att översätta en rad olika texter till samiska men anser inte att en enhet för översättning inom Svenska kyrkan är rätt väg att gå.

Utskottet föreslår därför kyrkomötet att anse motionen besvarad med vad utskottet anfört på alla punkter utom punkten 3 där utskottet föreslår avslag.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. motion 2022:66, punkt 1 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,
2. motion 2022:66, punkt 2 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,
3. avslå motion 2022:66, punkt 3,
4. motion 2022:66, punkt 4 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,
5. motion 2022:66, punkt 5 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,
6. motion 2022:66, punkt 6 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,
7. motion 2022:66, punkt 7 ska anses besvarad med vad utskottet anfört,
8. motion 2022:66, punkt 8 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

Motionens förslag

Motion 2022:66 av Cecilia Gyllenberg Bergfasth m.fl., Ursäkten till samerna

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att

1. säkerställa att evangelierna finns tillgängliga på de samiska språken,
2. tillsammans med Samiska rådet i Svenska kyrkan utforska hur samernas andlighet kan ges en naturlig plats i våra kyrkor och ha en central rådgivande funktion,
3. införa en central enhet för rådgivning och översättning till de samiska språken,
4. ta fram information och berättelser som kan förkunns i våra kyrkor,
5. ta fram material för att medvetandegöra hur samerna behandlats historiskt och Svenska kyrkans del i övergreppen på det samiska folket så att alla församlingar kan ta del av det,
6. ta fram material för att sprida kunskap om urfolkens rättigheter i alla församlingar,

7. utveckla konfirmationen så att högtidskolten får samma värde som den vita särken,
8. ta fram en vägledning för hur en församling kan göra för att möta samer och införliva samiska uttryck i gudstjänster och övrigt kyrkoliv.

Bakgrund

Försoningsprocessen, ursäkt och åtaganden

Svenska kyrkans försoningsprocess med det samiska folket, som pågått sedan 1990-talet, tog förnyad fart 2011 efter konferensen Sägastallamat i Kiruna. Den fleråriga granskning och kartläggning av kyrkans historiska agerande mot samerna som påbörjades efter konferensen har redovisats i Svenska kyrkans vitbok och i nomadskoleboken som gavs ut 2016. Vitboken visade på hur kyrkans historiska agerande har skadat samerna och kyrkans relationer till det samiska folket. Efter publiceringen av vitboken har kyrkostyrelsen fört samtal om den fortsatta vägen framåt dels i Samiska rådet i Svenska kyrkan, dels tillsammans med en rad samiska civilsamhällsorganisationer och Sametinget. Ett erkännande av kyrkans skuld och en vilja till ansvarstagande ledde till att Svenska kyrkan i november 2021, efter beslut av kyrkostyrelsen i juni samma år, framförde en officiell ursäkt till det samiska folket. Ursäkten kommer att framföras ytterligare en gång vid den planerade konferensen Sägastallamat 2 i oktober 2022. I samband med ursäkten uttalades åtta åtaganden (övergripande mål) som utarbetades på den nationella nivån, efter dialog med samiska intressenter och remittering till samtliga stiftsstyrelser. Åtagandena är utgångspunkt för arbetet i försoningsprocessen med det samiska folket, de kommande tio åren.

- ♦ Förkunna evangelium på samiska och på ett för samer kulturellt relevant sätt med respekt för samisk andlig och kyrklig tradition.
- ♦ Synliggöra samisk andlighet, teologi och kyrklig tradition inom Svenska kyrkan.
- ♦ Bidra till att stärka och revitalisera de samiska språken i Svenska kyrkans verksamhet.
- ♦ Öka kunskapen och medvetenheten om kyrkans historiska relationer och övergrepp mot samerna och konsekvenserna av detta.
- ♦ Öka kunskapen om och respekten för urfolksrättens principer inom Svenska kyrkan och i samhället.
- ♦ Öka samers inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan.
- ♦ Stärka samiska barn och unga i deras identitet och andliga utveckling.
- ♦ Främja gränsöverskridande samiskt kyrkoliv.

Handlingsplan för att förverkliga åtaganden

Under sommaren 2022 fastställde generalsekreteraren en handlingsplan för att verkställa åtagandena. Handlingsplanen är förankrad med Samiska rådet i Svenska kyrkan och under våren 2022 har dialog om innehållet förts med stiftsdirektorer eller motsvarande från Luleå, Härnösands, Stockholms och Västerås stift. Handlingsplanen syftar till att underlätta för stift och församlingar att bidra till försoningsarbetet. I den understryks att det kommer att krävas en gemensam kraftsamling för att försoningsarbetet och Svenska kyrkans ursäkt ska uppfattas som trovärdigt.

För att möjliggöra insatser enligt handlingsplanen avsätter kyrkostyrelsen strategiska utvecklingsmedel med 40 miljoner kronor under perioden 2022–2031. Handlingsplanen, annan information och andra publikationer finns på Svenska kyrkans webb: www.svenskakyrkan.se/samiska/forsoningsprocessen

I handlingsplanen bryts de övergripande målen ner till delmål och fokusområden. Under den första etappen av utvecklingsarbetet, 2022–2026, kommer särskilt fokus att läggas på:

- ♦ Insatser för att stärka samiskt inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan, bland annat för att öka samers faktiska möjligheter till delaktighet.
- ♦ Insatser för att främja samiskt kyrkoliv, bland annat för att öka kunskapen om samisk andlighet och kyrkoliv, underlätta samiskt gudstjänstliv samt synliggöra den samiska kulturen i kyrkan.
- ♦ Insatser för att stärka samiska barn och unga, bland annat det samiska konfirmandsläget och att utveckla samisk barnverksamhet, samt öka medvetenheten kring samiska barns och ungas situation.
- ♦ Insatser som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk.
- ♦ Insatser för att öka kunskapen om och respekten för urfolksrätten, bland annat inom kyrkans egna utbildningar och att ytterligare sprida vitboksmaterialet inom Svenska kyrkan.

Urval av övrig pågående eller genomfört arbete

Mycket arbete pågår eller är planerat och finns beskrivet i handlingsplanen. Här följer ett urval av arbete som redan slutförts eller påbörjades före handlingsplanens tidsrymd:

- ♦ Kyrkostyrelsens teologiska kommitté fick 2018 i uppdrag att göra en fördjupning kring samisk andlighet. Detta pågående uppdrag beräknas slutföras 2025. Uppdraget planeras utmynna i ett rundabordssamtal kring samisk andlighet och en antologi om samisk andlighet. Materialet ska sedan kunna erbjuda kunskaper samt verktyg till församlingar och stift.
- ♦ Översättningar av Svenska kyrkans gudstjänstböcker till nord- lule- och sydsamiska har pågått sedan 1986. Idag finns Bibeln översatt till nordsamiska och översättningar till lule- och sydsamiska pågår. Psalmböcker har publicerats på lule- och nordsamiska och en sydsamisk psalmbok publiceras i år. Ett urval ur kyrkohandboken 2017 är översatt till alla tre varieteter.
- ♦ *"När jag var åtta år lämnade jag mitt hem och har ännu inte kommit tillbaka"* – *Minnesbilder från samernas skoltid* är titeln på en bok som Svenska kyrkan gav ut 2016 om nomadskolorna som har som syfte att dokumentera och synliggöra kyrkans roll i den koloniala historien och det förtryck som utövats mot samerna genom nomadskolesystemet.
- ♦ 2016 publicerades vitboken i två band. Den var resultatet av ett forskningsprojekt i samarbete mellan Umeå universitet, Svenska kyrkan och det samiska samhället. Artiklarna i vitboken behandlar olika aspekter av relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna genom historien. I handlingsplanen finns planer på att komplettera vitboken med forskning på ytterligare områden. Vitbokens innehåll finns också sammanfattad i en populärvetenskaplig utgåva.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2022:66, punkterna 1, 2, 4, 5, 6, 7 och 8 ska anses besvarad med vad utskottet anför.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2022:66, punkt 3.

Utskottet anser att de förslag motionärerna tar upp är mycket angelägna och delar motionärernas åsikt att de åtaganden Svenska kyrkan gjort gentemot samerna måste åtföljas av handling. Utskottet har erfarit under överläggningen att Svenska kyrkan har mycket att lära när det gäller samisk andlighet och kyrkoliv och anser att det är angeläget att hela Svenska kyrkan erbjuds kunskapshöjande insatser.

Utskottet noterar att kort efter att motionen lämnades in har den nationella nivån fastställt den aviserade handlingsplanen för att förverkliga åtagandena. Det är utskottets bedömning att det arbete som motionärerna efterfrågar, förutom punkt 3, omfattas av handlingsplanen, av det övriga arbete som bakgrundstexten redogör för och av andra insatser som framkommit vid utskottets överläggningar, inte minst den nyutkomna publikationen från Luleå stift *Samiskt kyrkoliv*, skriven av Birgitta Simma. När det gäller punkt 7, om högtidskoltens roll vid konfirmation, inser utskottet att det är av stor vikt att kolten likställs med den vita särken. Den frågan anses dock rymmas inom handlingsplanens avsnitt *Insatser för att stärka samiska barn och unga*.

Utskottet föreslår att punkterna 1, 2, 4, 5, 6, 7 och 8 i motionen ska anses besvarade med vad utskottet anför.

När det gäller punkt 3 noterar utskottet att Sametingets språkråd fyller väl den rådgivande funktionen och kan förmedla översättningstjänster. Utskottet ser inte att det är Svenska kyrkans uppgift att införa en central enhet för rådgivning och översättning för de samiska språken. Utskottet föreslår därför avslag på punkt 3.

Uppsala den 6 oktober 2022

På kyrkolivsutskottets vägnar

Sara Waldenfors, ordförande

Sigurdur Hafthorsson, sekreterare

Beslutande: Sara Waldenfors, ordförande, Sören Olsson, Erik Vikström, Ann-Sofie Karlsson Ågren, David Svensk, Linda Isberg, Johannes Imberg, Anneli Öljarstrand, Nina Wahlin, Mats Ershammar, Mikael Sandén, Vicktoria Bagi, Karin Janfalk, Torbjörn Aronson och Margaretha Herthelius.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Anna Lundberg, Agneta Ivemyr, Rolf Ekström, Lena Sjöberg, Marie Rydén Davoust, Jakob Schwarz, Xerxes Åkerfeldt, Birgitta Johansson Huuva, Magnus Hedin, Monica Johansson, Lisa Gerenmark och David Castor.

Biskoparna Åsa Nyström och Andreas Holmberg har deltagit i utskottets överläggningar.